

2019

Part – II

SANSKRIT

(General)

Paper – II

Full Marks – 90

Time : 3 Hours

The figures in the right-hand margin indicate marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

1. कस्यापि एकस्योत्तरं प्रदेयम् : 10
ये कोनो ँकटि प्रश्नेर उतुतर दओ ः
(क) मित्रलाभस्य प्रस्तावनांशे आलोचितं विद्यामाहात्म्यम्
आलोच्यताम् ।
मित्रलाभेर प्रस्तावनांशे आलोचित विद्यामाहात्म्या
आलोचना कर ।

P.T.O.

(ख) गृध्रमार्जारकथायाः सारवस्तु आलोचनीयम् ।

गृध्रमार्जारकथार सारवस्तु आलोचना कर ।

2. सप्रसङ्गं व्याख्या कार्या :

6

सप्रसङ्ग व्याख्या कर :

दुर्जनः प्रियवादी च नैतद्विश्वासकारणम् ।

मधु तिष्ठति जिह्वाग्रे हृदये तु हलाहलम् ॥

अथवा

आपदर्थं धनं रक्षेद्द्वारान् रक्षेद्भनैरपि ।

आत्मानं सततं रक्षेद्द्वारैरपि धनैरपि ॥

3. कस्यापि प्रश्नद्वयस्योत्तरं दातव्यं निम्नलिखितेषु प्रश्नेषु : 2×2

निम्नलिखित प्रश्नशुनिर मध्ये ये कोनो दूटिर उत्तर दाओ :

(क) केषां विश्वासो नैव कर्तव्यः ?

कादेर विश्वास करा उटिङ् नय ?

(ख) कीदृशजनाः दुःखभागिनो भवन्ति?

कारा दुःखभागी हन?

(ग) महात्मनां प्रकृतिसिद्धाः गुणाः के?

কোন গুণগুলি মহাত্মাদের প্রকৃতিসিদ্ধ?

(घ) पुरुषेण हातव्या दोषाः के?

পুরুষের কোন দোষগুলি বর্জন করা উচিত?

4. निम्नलिखितेषु द्वयोरुत्तरं प्रदेयम् : 12×2

নিম্নলিখিত যে কোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

(क) 'अभिज्ञानशकुन्तलम्' इति नाटकमवलम्ब्य

विदूषकस्य चरित्रचित्रणं कार्यम्।

'অভিজ্ঞানশকুন্তলম্'—নাটকানুসারে বিদূষকের চরিত্র চিত্রণ কর।

(ख) 'अवतु वस्ताभिरष्टाभिरীशः'—अत्र आलोचितानां शिवस्य अष्टानां वपुषां वर्णनं क्रियताम्।

উপরি উক্ত উক্তিটিতে শিবের যে আটটি তনুর কথা বলা হয়েছে তাদের স্বরূপ বর্ণনা কর।

(ग) शकुन्तलायाः पतिगृहगमनवृत्तान्तः सविशदं वर्णयताम्।

শকুন্তলার পতিগৃহগমন বৃত্তান্ত বিশদে আলোচনা কর।

(घ) तपोवने हस्तिप्रवेशस्य किं तात्पर्यं वैशाद्येन आलोच्यताम्।

তপোবনে হস্তিপ্রবেশের তাৎপর্য বিশদে বর্ণনা কর।

5. सप्रसङ्गं यथेच्छमेकस्य व्याख्या कार्या : 7×1

सप्रसङ्गं ये कोन एकटिंर व्याख्या कर :

(क) सरसिजमनुविद्धं शैवलेनापि रम्यं
मलिनमपि हिमांशोर्लक्ष्म लक्ष्मीं तनोति।
इयमधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी
किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम्॥

(ख) कृष्णसारे ददच्चक्षुस्त्वयि चाधिक्यकार्मुके
मृगानुसारिणं साक्षात्पश्यामीव पिनाकिनम्॥

6. कस्याप्येकस्याशयः स्पष्टीक्रियताम् : 4×1

ये कोनो एकटिंर आशय स्पष्ट कर :

(क) अहो कामी स्वतां पश्यति

(ख) अर्थो हि कन्या परकीय एव

7. निम्नलिखितप्रश्नेषु यथेच्छं प्रश्नपञ्चकस्योत्तरं प्रदेयम् : 2×5

निम्नलिखित प्रश्नशृङ्खलिनर मध्ये ये कोन पाँचटि प्रश्नेर उत्तर दाओ :

(क) अभिज्ञानशकुन्तलम् केन रचितम् ? तत्र च कति अङ्काः ?

'अभिज्ञानशकुन्तलम्' कार रचित ? सेखाने कयटि अङ्क ?

(ख) शकुन्तलायाः सखीद्वयस्य नाम लेख्यम् ।

शकुन्तलार सखीद्वयेर नाम लेख ।

(ग) 'न खलु न खलु वाणः सन्निपात्योऽयमस्मिन्' एतत्कस्योक्तिः ?
कं प्रति च ?

उपरि उक्त रचनाटि कार एवंग कार प्रति ?

(घ) दुर्वासाः शुकुन्तलायै कीदृशं शापं दत्तवान् ?

दुर्वासा मुनि शुकुन्तलाके की शाप 'दियेछिलेन ?

(ङ) दुष्यन्तः शुकुन्तलां केन विधिना परिणीतवान् ?

दुष्यन्त शुकुन्तलाके कोन विधिते विवाह करेछिलेन ?

(च) शुकुन्तलायाः प्रतिगृहगमनवृत्तान्तः कस्मिन् अङ्के विद्यते ?
गमनकाले च शुकुन्तलाया सह के आसन् ?

शुकुन्तलाया पतिगृहगमनवृत्तान्त कोन अङ्के उल्लिखित ?
गमनकाले शुकुन्तलाया साथे कारा छिलेन ?

(छ) 'आशङ्कसे यदग्निं तदिदं स्पर्शक्षमं रत्नम्' कमुद्दिश्य कस्य
वचनमिदम् ?

उपरि उक्त रचनाटि कार एवंग काके उद्देश्य करे रचित ?

8. यथेच्छं द्वयस्य सोदाहरणं व्याख्या कार्या : 5×2

निम्नलिखित ये कोनो दुटिर उदाहरणसह व्याख्या कर :

इन्द्रवज्रा, वसन्ततिलकम्, शालिनी, भुजङ्गप्रयातम्

9. यथेच्छं श्लोकचरणद्वयस्य यतिप्रदर्शनपूर्वकं गणविन्यासं च कृत्वा
छन्दोनिर्णयः कार्यः $2\frac{1}{2} \times 2$

যে কোনো দুইটি শ্লোকচরণের যতিপ্রদর্শনপূর্বক গণবিন্যাস করে
ছন্দোনির্ণয় কর :

(क) ग्रीवाभङ्गाभिरामं मुहुरुनुपतति स्यन्दने दत्तदृष्टिः

(ख) यदालोके सूक्ष्मं व्रजति सहसा तद्विपुलताम्

(ग) न खलु न खलु वाणः सन्निपात्योऽयमस्मिन्

(घ) इदं किलाव्याजमनोहरं वपुस्तपःक्षमं साधयितुं य इच्छति

10. निम्नलिखितं गद्यांशं पठित्वा समेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि सरलसंस्कृत
भाषया देवनागरीलिप्या च लेख्यानि :

নিম্নলিখিত গদ্যাংশটি পড়ে সমস্ত প্রশ্নের উত্তর সরল সংস্কৃত
ভাষায় ও দেবনাগরী লিপিতে লেখ :

आसीत् कस्मिंश्चित्समुद्रोपकण्ठे विशालः जम्बुपादपः । तत्र
रक्तमुखो नाम वानरः प्रतिवसति स्म । स प्रत्यहं सुपक्वानि
जम्बुफलानि खादति स्म । एकदा करालमुखी नाम मकरः
समुद्रसलिलादुत्थाय तस्य वृक्षस्याधः आगतः । ततो रक्तमुखस्त-
मवदत् भो त्वं मम अतिथिः । भक्षयतु मया दत्तानि अमृत-
तुल्यानि जम्बुफलानि । एवमुक्त्वा तस्मै जम्बुफलानि अयच्छत् ।

सोऽपि मकरः तानि भक्षयित्वा स्वगृहं गतः। एकदा मकरः जम्बुफलानि गृहं नीत्वा भार्यायै प्रायच्छत् । सापि तानि भक्षयित्वा परमानन्दं प्राप्तवती । सा अवदत् 'यः सदैव ईदृशानि अमृतफलानि भक्षयति तस्य हृदयममृतमयं भवति । तस्य हृदयमहं भक्षयिष्यामि इति ।

स प्राह भद्रे मैवं वद। यतः सोऽस्माकं परमसुहृत् । तच्छ्रुत्वा मकरो उक्तवती- 'यदि भार्याया ते प्रयोजनमस्ति तर्हि तस्य हृदयं मह्यं यच्छतु, अन्यथा प्राणान् त्यक्ष्यामि' इति ।

तस्या अनुरोधेन मकरो वानरमामन्त्रितवान् वानरोऽवदत्- 'मित्र अवश्यमेव गमिष्यामि । परं जलाभ्यन्तेर तव गृहं, स्थलचरोऽहं कथं तत्र गन्तुं समर्थो भविष्यामि ?' इति । तदा मकरोऽवदत्- 'मम पृष्ठमारूढ्य गमिष्यसि इति ।

वानरं पृष्ठे नीत्वा समुद्रस्य मध्यभागमागम्य मकरोऽवदत्- 'मित्र इष्टदेवतां स्मर । भार्या मे अमृतमयं तव हृदयं भक्षयितुमिच्छति' इति ।

अथ प्रत्युत्पन्नमति-वानर उक्तवान्-सखे यदि हृदयेन मे तव प्रयोजनं तर्हि पूर्वं कथं नावदः? यतः अमृतमयं मम हृदयं सदैव जम्बुकोटरे सुगुप्तं रक्षामि शीघ्रं तत्र चल। तुभ्यं हृत्पिण्डं दास्यामि

इति। तौ तदा प्रत्यागतवन्तौ । वानरोऽपि द्रुतं जम्बुपादपमारूढ्य
मकरमवदत्-धिक् धिक् मूर्ख । कस्यापि हृत्पण्डं देहाद् बहिः
न तिष्ठति त्वं गच्छ पुनरत्र नागमिष्यसि इति ।

(क) जम्बुपादपः कुत्र आसीत्? तत्र कः निवसति स्म ?

2 $\frac{1}{2}$

(ख) जम्बुफलानि भक्षयित्वा मकरपत्नी किम् उक्तवती ?

2 $\frac{1}{2}$

(ग) मकरस्य नाम किम् आसीत् ? स कथं वानरम् आमन्त्रितवान् ?

2 $\frac{1}{2}$

(घ) केन प्रकारेण स्वप्राणान् मकरात् रक्षितवान् वानरः ? 2 $\frac{1}{2}$